

БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ОЛИМП,
НИЙТИЙН БИЕИЙН ТАМИР,
СПОРТЫН ҮНДЭСНИЙ
ХОРООНЫ ДАРГА

Б.БАТ-ЭРДЭНЭ

БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД

Б.ЭНХБАЯР

БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 4-д Биеийн тамир, спортын улсын хорооны үйл ажиллагаатай холбогдсон зарим харилцааг зохицуулах, холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, салбарын хэвийн үйл ажиллагааг хангах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх зорилгоор “Биеийн тамир, спортын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль”-ийн төслийг боловсруулах гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны зорилтын 3.5-д “Идэвхтэй амьдралын хэвшилтэй иргэн, гэр бүлийг дэмжиж, биеийн тамир, спортын ээлтэй орчныг бүрдүүлнэ.” гэж, Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.2.1-д “Хүн амыг хөдөлгөөний дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх, эрүүл амьдрах зан төлөвт насан туршийн дадал олгох зорилго бүхий биеийн тамир, спортын хүртээмжтэй үйлчилгээ үзүүлэх төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд суурилсан нээлттэй, уян хатан тогтолцоог үндэсний хэмжээнд бүрдүүлнэ” гэж тус тус заасан нь Биеийн тамир, спортын тухай хуулийг шинэчлэн боловсруулах хууль зүйн үндэслэл, хэрэгцээ, шаардлага бий болж байна.

1.2.Практик үндэслэл, шаардлага

Олон улсад Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын бие бялдрын боловсролын харти болон Берлиний тунхаглал зэрэг бодлогын баримт бичгийн гүйцэтгэлийг хангах зорилгоор 2017 онд Казаны тунхгийг баталсан.

Казаны тунхгаар үйл ажиллагааны баталсан төлөвлөгөөг НҮБ-ын Тогтвортой хөгжлийн зорилгуудтай уялдуулан хэрэгжүүлэхдээ биеийн тамир, спортоор хичээллэх орчин нөхцөлийг иргэдийнхээ хэрэгцээ, тухайн орон нутгийн онцлог

нийцүүлэн сайжруулах, оюуны болон бие бялдрын хувьд эрүүл, хөдөлмөрийн өндөр бүтээмжтэй иргэний тоог нэмэгдүүлэх талаар тодорхой арга хэмжээг үе шаттайгаар хэрэгжүүлдэг жишиг тогтоохыг уриалж, энэ чиглэлийн үйл ажиллагаанд төвлөрч ажиллахаар тогтсон.

Түүнчлэн, олон улсын Олимпын хороо 2021 оны 08 дугаар сарын 08-ны өдөр Олимпын хартийг шинэчлэн баталж, биеийн тамир, спортын салбарын үзэл баримтлалыг шинэчлэн тодотгож, олимпизмын тулгуур зарчмыг дараах байдлаар тодорхойлж тунхагласан байна.

1.Олимпизм бол бие, сэтгэл, оюун санааны мөн чанарыг тэнцвэртэй хөгжүүлэх, эрхэмлэн дээдлэх амьдралын зорилго, гүн ухаан (философи) юм. Олимпизм нь соёл, боловсролыг хослуулан, боловсролын ач холбогдлын үлгэр загвар болж, нийгмийн хариуцлага болон нийтээр тогтсон (хүлээн зөвшөөрсөн) ёс зүйн зарчмыг хүндэтгэсэн, аз жаргал, баяр баясгалан бялхсан амьдралын хэв маяг бүтээхийн төлөө байх;

2.Олимпизмын зорилго бол хүний мөн чанарыг дээдлэх замаар дэлхий нийтэд энх тайвныг тогтоож, эв эе эрхэмлэсэн, хоорондоо харилцан шүтэлцсэн, нийтлэг үнэт зүйлд тулгуурлан хөгжил дэвшлийн төлөө нэгдсэн хүн төрөлхтнийг бий болгох үйлсэд биеийн тамир, спорт үйл ажиллагаа нь бусад салбараа түүчээлэхэд оршино.

Өнөөдөр биеийн тамир, спортын дэлхийн чиг хандлага эрүүл чийрэг бие бялдрын хөгжлөөс гадна, хувь хүний сэтгэл, оюун санааны төлөвшил, хүмүүжил, нийгэмд эерэг харилцааг бий болгох, хувь хүн, гэр бүл, байгууллагын соёл, ёс зүй, эрхэм чанарыг тогтоох үндэс, суурь сургалтын арга ухаан хэмээн тодорхойлох болсон.

Монгол Улсад үндэсний допингийн хяналтын хөтөлбөрийг 2008 оноос эхлэн Монголын Үндэсний допингийн эсрэг байгууллага буюу ТББ хэрэгжүүлж ирсэн боловч Дэлхийн допингийн эсрэг агентлаг (WADA)-ийн Нийцлийн хяналтын хороо (CRC) нь 2023 оны 08 дугаар сарын 24-25-ны өдрүүдэд зохион байгуулагдсан хуралдаанаараа Монголын үндэсний допингийн эсрэг байгууллагын онц ноцтой зөрчлийн асуудлыг хэлэлцэж, Дэлхийн допингийн эсрэг дүрэмд нийцээгүй гэж дүгнэсэн.

Монголын Үндэсний допингийн эсрэг байгууллага нь Дэлхийн допингийн эсрэг агентлаг (WADA)-ийн өмнө хүлээсэн үүргээ зохих ёсоор хангалттай гүйцэтгэхгүй байгаагаас үүдэн Монгол Улсыг Олимп, Паралимпын наадмаас гадна бусад томоохон бүс, тив, дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээн, арга хэмжээнд Монгол Улсын төрийн далбааг мандуулахгүй байх эрсдэл үүсгээд байна.

Дээрх асуудалтай холбогдуулан Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 10 дугаар сарын 18-ны өдрийн хуралдааны 42 дугаар тэмдэглэлд үндэсний допингийн эсрэг тэмцэх үйл ажиллагаанд хуримтлагдсан асуудлыг шийдвэрлэх, допингийн эсрэг үйл ажиллагаанд оролцогч талуудын эрх, үүргийг тодорхой болгох, допингийн эсрэг үндэсний тогтолцоог нэн яаралтай шинэчилж Биеийн тамир, спортын тухай хуульд тусгах, холбогдох байгууллагуудын чиг үүрэг, ажлын уялдаа холбоо, хяналт, тэнцлийг боловсронгуй болгох чиглэлийг өгсөн.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт “Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно” гэж заасны дагуу тус хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхэд Монгол Улсын 15-69 насны хүн амын 21.9 хувь нь хөдөлгөөний хомсдолтой, идэвхгүй суугаа байдалд хоногт дунджаар 3.4 цаг зарцуулдаг, 52.4 хувь нь ажлын байрандаа идэвхтэй хөдөлгөөн хийдэггүй гэсэн судалгаа гарсан байна.

Мөн Үндэсний статистикийн хороо (ҮСХ)-ноос 2019 онд зохион байгуулсан “Цаг ашиглалтын судалгаа”-ны үр дүнгээс харахад Монгол улсын хэмжээнд 12, түүнээс дээш насны хүн амын хувьд дунджаар өдөрт ердөө 6 минутыг л биеийн тамир, спортоор хичээллэхэд зарцуулсан үр дүн гарсан байдаг. Халдварт бус өвчин, осол гэмтлийн шалтгаан, эрсдэлт хүчин зүйлсийн тархалтын үндэсний IV судалгаа (STEPS)-д 2023 оны байдлаар Монгол Улсын 15-69 насны нийт хүн амын 31 хувь нь илүүдэл жинтэй, 18.5 хувь таргалалттай гэсэн судалгаа байгаа бөгөөд дэлгэрэнгүй задалж үзвэл:

- 23-аас дээш насны эмэгтэйчүүдийн 68 хувь нь илүүдэл жинтэй;
- Насанд хүрсэн эрчүүдийн 58 хувь нь илүүдэл жинтэй;
- 5 хүүхэд тутмын 1 нь илүүдэл жинтэй гэсэн үзүүлэлт байна.

Илүүдэл жин, таргалалт залуусын дунд эрчимтэй нэмэгдэх хандлага ажиглагдаж, 15-34 насанд 2.3-2.5 дахин нэмэгдэж, 35-69 насны арван хүн тутмын зургаа нь илүүдэл жин, таргалалттай байна. Таргалалт нь удамшлын болон дааврын шалтгаантай байж болох ч 90-95 хувь нь амьдралын буруу хэв маягаас шалтгаалж байна.

Дэлхий даяар улс орнууд иргэддээ эрүүл чийрэг байх мэдлэг, чадвар, дадлыг спортоор дамжуулан системтэйгээр олгох, бие бялдар, сэтгэл, оюуны өв тэгш тэнцвэрт хөгжлийг хөхүүлэн дэмжих, идэвхтэй хөдөлгөөнийг амьдралын хэв маяг, дадал хандлага болгохыг зорьж, энэ чиглэлд тодорхой алхмуудыг хийсээр байна.

Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх бодлогын цөм нь бүх нийтийн биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх замаар иргэдээ эрүүл чийрэг иргэн, дундаж наслалтыг уртасгах, амьдралын зөв, эрүүл, тайван бодит орчныг бүрдүүлэхэд анхаарах шаардлагатай болсныг Монгол Улсын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн түвшин, социал хүрээний судалгаанууд харуулж байна.

Дээрх хууль зүйн болон практик хэрэгцээ, шаардлагыг үндэслэн хуулиар зохицуулагдаагүй орхигдсон харилцааг тодорхой болгох, бүх шатны боловсролын байгууллагын биеийн тамирын хичээлийн сургалтын агуулга, стандарт, хөтөлбөрийг тогтоох, спортын салбарын ёс зүйн зарчим, хэм хэмжээг тодорхойлох, допингийн эсрэг үндэсний тогтолцоо, тус үйл ажиллагаанд оролцогчдын эрх, үүрэг, эрх зүйн зохицуулалтыг нарийвчлан тусгах зорилгоор Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.2-т “хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсны улмаас хуулийн бүтэц, уялдаа алдагдахад хүрэх, эсхүл тухайн хуулийн нийт заалтын 50-аас дээш хувьд

нэмэлт, өөрчлөлт орох бол” гэж заасны дагуу Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа

Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл нь 8 бүлэг, 40 гаруй зүйлтэй байх бөгөөд дараах харилцааг зохицуулахаар тусгана.

Нэгдүгээр бүлэгт: нийтлэг үндэслэл болох хуулийн зорилт, биеийн тамир, спортын хууль тогтоомж, хуулийн үйлчлэх хүрээ, нэр томъёоны тодорхойлолт, иргэн, гэр бүл биеийн тамир, спортод эрхэмлэх зүйл, биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааны зарчим, биеийн тамир, спортод эрхэмлэн баримтлах, ёс зүйн хэм хэмжээний талаар тусгана.

Өөрөөр хэлбэл биеийн тамир, спортоор дамжуулан сэтгэл, оюун, бие бялдарын боловсрол олгох, идэвхтэй хөдөлгөөн, амьдралын зөв дадал хэвшлийг дэмжих, салбарын удирдлага, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тодорхойлох зорилтыг тусгана.

Биеийн тамир, спортын салбарын ёс зүйн зарчим, хэм хэмжээг тодорхойлох, нийгэмд хүмүүнлэг боловсролын үлгэр дуурайлыг биеийн тамир, спортын салбар манлайлан оролцох, ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн бол хариуцлага хүлээдэг байх зохицуулалтыг тусгана.

Хоёрдугаар бүлэгт: Биеийн тамир, спортын салбарын удирдлага, тогтолцоог хуульчлах хүрээнд Улсын Их Хурал, Засгийн газар, биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, биеийн тамир, спортын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал болон Засаг даргын бүрэн эрхийг тус тус тогтооно.

Гуравдугаар бүлэгт: Биеийн тамир, спортоор дамжуулан оюуны болон бие бялдарын боловсрол олгох, идэвхтэй хөдөлгөөнийг дэмжих хүрээнд боловсрол болон эрүүл мэндийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллага, зэвсэгт хүчин, хууль сахиулах байгууллага дахь биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааг зохицуулна.

Бие бялдарын боловсролыг дэмжих, бүх шатны боловсролын байгууллагын биеийн тамирын хичээлийн сургалтын агуулга, стандарт, хичээлээс гадуурх сургалтын ажлын үлгэрчилсэн хөтөлбөрийг тогтоох, иргэдийн дунд идэвхтэй хөдөлгөөнийг эрхэмлэсэн амьдралын зөв дадлыг сурталчлан таниулах, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар жил бүр хүн амын бие бялдарын түвшний судалгааг үндэсний хэмжээнд зохион байгуулах зохицуулалтыг тусгана.

Дөрөвдүгээр бүлэгт: Спортын холбоо, түүний чиг үүрэг, спортын клуб, түүний үйл ажиллагаа, биеийн тамир, спортын магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагаа, үндэсний шигшээ баг, сургалт-дасгалжуулалтыг удирдан зохион байгуулах, спортын тэмцээн, наадмын зохион байгуулалт, мэргэжлийн спорттой холбогдох харилцааг тусгана.

Тавдугаар бүлэгт: Допингийн эсрэг үндэсний тогтолцоо, допингийн эсрэг үйл ажиллагаанд оролцогчдын эрх, үүргийг тусгаж, Засгийн газар, Допингийн эсрэг үндэсний зөвлөл, Монголын үндэсний олимпын хороо болон Монголын үндэсний допингийн эсрэг байгууллагын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, допингийн эсрэг боловсрол олгох сургалт, сурталчилгаа, урьдчилан сэргийлэх ажлыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг тусгана.

Зургадугаар бүлэгт: Биеийн тамир, спортын ажилтан, дасгалжуулагч, тамирчны эрх, үүрэг, тэдгээрийн нийгмийн баталгаа, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний биеийн тамир, спортын үйл ажиллагаа, мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл, ажил мэргэжлийн зэрэг олгох зохицуулалтыг тусгана.

Дасгалжуулагч, арга зүйчдийг бэлтгэх, мэргэжил дээшлүүлэх, тэдний нийгмийн хамгааллын асуудлыг шийдвэрлэх, мөн мэдлэг, ур чадвар, ажлын бүтээмжид тулгуурласан мэргэжлийн зэрэг, шатлалтай болгож үр дүнг үнэлдэг байх, дасгалжуулагчийн шатлалын болон арга зүйчийн зэргийн нэмэгдлийн тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

Долдугаар бүлэгт: Биеийн тамир, спортын санхүүжилт, биеийн тамир, спортын үйл ажиллагаанд үзүүлэх дэмжлэг, биеийн тамир, спортын барилга байгууламж, сургалтын орчин, спортын хэрэглэл материалыг сайжруулах зохицуулалтыг тусгана.

Спортын холбоо, клуб, биеийн тамирын арга хэмжээ, спортын тэмцээн, наадмыг ивээн тэтгэх, спортын заал, талбай, түүний дэд бүтцийг барихад болон спортын хэрэглэл, өндөр технологи шаардсан, манай улсад үйлдвэрлэх боломжгүй тоног төхөөрөмжийг улсын хилээр нэвтрүүлэхэд төрөөс татварын дэмжлэг үзүүлэх харилцааг тусгана.

Наймдугаар бүлэгт: Биеийн тамир, спортын салбарын гадаад харилцааг өргөтгөх, биеийн тамир, спортын хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавих, хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах зэрэг зохицуулалтыг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Тус хуулийг баталснаар нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн сөрөг үр дагавар болон улсын төсөвт үзүүлэх нэмэлт зардлыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу холбогдох судалгааг хийж тооцоолно.

Олимпын төрлийн спортыг хөгжүүлэхийн сацуу бүх нийтээрээ эрүүл чийрэг, амьдралын зөв дадал, хэвшилтэй болох, бүх нийтийн биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх орчинг бүрдүүлэх, хууль тогтоомжийг гардан хэрэгжүүлэх салбарын мэргэжилтэн, боловсон хүчин буюу хүний нөөцөө бэлтгэх, чадавхжуулах талаар тодорхой арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Хүн амыг хөдөлгөөний дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх зорилго бүхий биеийн тамир, спортын хүртээмжтэй үйлчилгээ үзүүлэх төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд

суурилсан нээлттэй, уян хатан тогтолцоог үндэсний хэмжээнд бүрдүүлэх, Засгийн газрын тохируулагч агентлаг-Биеийн тамир, спортын улсын хорооны үйл ажиллагаатай холбогдсон зарим харилцааг зохицуулах, салбарын хэвийн үйл ажиллагаа хангах, боловсон хүчний нийгмийн баталгааг хангах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой.

Нийтийн биеийн тамир, идэвхтэй амьдралын хэвшилтэй иргэн, гэр бүлийг дэмжих, төрөөс татварын бодлогоор биеийн тамир, спортын чанар, хүртээмжтэй, үр дүнтэй тогтолцоог бүрдүүлж, улсын төсөвт ирэх дарамтыг бууруулснаар эдийн засагт эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын байгууллагын “Спортод сэргээш хэрэглэхийн эсрэг олон улсын конвенц”, Дэлхийн допингийн эсрэг дүрэм болон Допингийн эсрэг үндэсний дүрмийн хэрэгжилт бүрэн хангагдаж допингийн эсрэг үндэсний тогтолцоо сайжирна.

Биеийн тамир, спортын тухай хууль болон бусад хууль хоорондын хийдэл, зөрчлийг арилгаж, хууль тогтоомжийг нэг мөр хэрэглэх, хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Дөрөв.Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал

Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ конвенци болон бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Биеийн тамир, спортын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулна.

--- оОо ---